هاندانی منداڵان بە هاوبەستەبوون بە کوردستان لە هەنراوەی شاعیران دا ... رەزا شوان

لای هەموو کوردێکی کوردستان پەروەر و دڵسۆز و بە ئەمەک و شیرپاک، کوردستان پیرۆزترین و خۆشەویسترین و جوانترین و شیرینترین و دڵگیرترین شوێنە. هیچ سۆز و پەرۆش و خۆشەویستییەک، ناگاتە سۆز و پەرۆش و خۆشەویستیمان بۆ کوردستان.

کوردستان نیشتمانی شیرینمانە، دایکی دڵسوزمانە، ناسنامەمانە، مێژوومانە، شکۆداری و شانازیمانە، ئابڕوومانە، دوێنێ و ئەمڕۆ و داهاتوومانە، کوردستان گروپی خوێنمانە، هەناسەمانە، رووح و گیانمانە، بۆ بێ کوردستانمان ژیان و مانمان هیچ واتایەکی نییە.

کوردستان تەنها ناوێک نییە لەسەر زمانمان، کوردستان سۆز و هەستێکی قووڵە لە ناخی دەروونمان، خۆشەویستییەکی بێوێنەیە لە توێ دڵمان، هەمیشە لە بەر چاومانە.

کوردستان، جێی هەزاران ساڵمانە، خاک و خۆڵمانە، چیا و گرد و دۆڵمانە، بەرد و دەوەن و دارمانە، گوڵ و گوڵزارمانە، چەم و رووبارمانە، سەیرانگا و بەهەشتمانە، ماڵ و گوند و شارمانە، خزم و کەس و کارمانە، کوردستان هەموو شتێکمانە.

سۆز و هەست و خۆشەویستی کوردستان، هەر بە زگماکی و بە ڕەمەکی و بە سروشتی لەگەڵ لەدایکبوونی منداڵەکانمان لە دایک دەبێت. ئەم خۆشەویستییە، لە دڵی هەموو کوردێکدا هەیە. خۆشەویستی کوردستانیش پێویستە، بە دڵسۆزی و هاوبەستەبوون بە کوردستان، هاوبەستەبوونیش، کۆشش و خەبات و بەرگری و داکۆکی و قوربانیدانە لە پێناوی رزگاری و پاراستن و سەروەریی کوردستانی نیشتمانی جوان و شیرینمان.

لە ئەدەبی کوردیدا (نیشتمان، وەتەن، وڵات، زێد) مەبەست لەم وشانە کوردستانە و هاومانای کوردستان دەگەیەنن. کوردستان بە کام لەو چوار زاراوەیە لە هەنراوە و لە پەخشانی کوردیمان ناوبرابێت، مەبەستی شاعیران و نووسەرانمان هەر کوردستانە، تەنانەت لە هەنراوەی شاعیرانی گەلانی دونیاش وشەی (نیشتمان) و (وڵات) کە دوو وشەی گشتین لە جێی ناوی وڵاتەکانیان بەکاریان هێناون. لە بارەی

نیشتمانەوە:

(بایرۆن) دەڵێ: " ئەوەی نیشتمانەکەی خۆش نەوێت، هیچی خۆش ناوێت"

(بومارشێ) ش دەڵێ: " دەبا ئامانجی هەموومان هەر نیشتمان بێت، لە نیشتمان زیاتر هیچی تر نەبێت"

هۆنراوە بەسەر کوردستان یا (هۆنراوەی نیشتمانی)، پانتاییەکی زۆری لە هۆنراوەی کوردیمان گرتۆتەوە، زاڵە بەسەر جۆرەکانی تری هۆنراوەی کوردیدا، ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، کە داگیرکەرانی رەگەزپەرستی کوردستان، بە ئەوپەڕی دڕندەیی و دڵڕەقی و نامەردی و بێویژدانییەوە ئێمەی کورد دەچەوسێننەوە، بەری ئازادییان لێگرتووین، هەوڵی سڕینەوەی ناسنامەمان دەدەن و بە زۆر و تۆبزی زمان و کلتوورەکیان بەسەردا سەپاندووین کە نامۆیە بۆ لای ئێمەی کوردەوە، ئێمە نەتەوەیەکی جیاوازین نە تورک و نە فارس و نەعەرەبین. خاوەنی زمانی تایبەتی خۆمانین کە زمانی شیرینی کوردیمانە.

بێگومان هۆنراوە، چەکێکی گرنگە لە رووی داگیرکەران، رۆڵێکی گرن و کاریگەریشی هەیە لە هۆشیاری و راپەڕاندن و هاندان و خۆڕاگری و بەرگریکردن لە کوردستان.

ئەوەی ئێمە لەم نووسینەدا مەبەستمانە، رۆڵی گرنگی شاعیرانی کوردمانە لە هاندانی منداڵانی کوردمان، بۆ سۆز و خۆشەویستی و هاوبەستبوونیان بە کوردستانمان. ئەگەرچی ئەم ئەرک و پێویستییە پیرۆزە، بە تەنها ئەرکی شاعیران و نووسەران نییە، بەڵکو ئەرکی سەر شانی دایکان و باوکان و مامۆستاکان و هونەرمەندان و میدیاکاران و راگەیاندکاران و دەزگا پەروەردەییەکان و هەموو کوردستان پەروەرێکی دڵسۆزیشە.

ئێمە لە لەسەر ئەم بابەتە، پێشتر دوو نووسینی ترمان بڵاوکردەوە. یەکەمیان لە ژێر ناوی (کوردستان و نیشتمان لە هۆنراوەکانی لەتیف هەڵمەت بۆمنداڵان: کە لە مانگی یانواری ٢٠١٤) دا بڵاوم کردەوە، دوەمیشیان لەژێر ناونیشانی (پێویستە منداڵەکانمان بە کوردستان پەروەریی گۆش بکەین: لە ئوکتۆبەری ٢٠١٥) دا بڵاوم کردەوە.

ئەم نووسینەشمان درێژەدانە، بە هەمان بابەت و مەبەستی ئەو دوو نووسینەمان.

لەم نووسینەمدا، بە کورتی ئاماژە بە دوو سێ دێڕ یا زیاتری هەندێ لە هۆنراوەکانی هەندێ لەو شاعیرانەمان دەدەین کە هۆنراوەی کوردستانی (نیشتمانی) یان بۆ منداڵانی کوردمان نووسیون، تێیاندا باس لە جوانی و قەشەنگی و رەنگینی کوردستان دەکەن. هانیان منداڵانی کوردمانیان داون، کە کوردستانی نیشتمانیان خۆش بوێ و

بە دڵسۆزی و کردەوەیی، هاوبەستەبوونی خۆیان بۆی بسەلمێنن، بێوچان تێبکۆشن و خەبات بکەن و کۆڵنەدەن، تا بە تەواوی کوردستان لە داگیرکەران رزگاردەکەین.

بێگومان لە کورتە نووسینێکی وادا، نەمان توانی ئاماژە بە هۆنراوەکانی هەموو ئەو شاعیرە دڵسۆزانەمان لەم بوارەدا بدەین، چونکە منێکی دوور لە کوردستان، هەموو سەرچاوەکان و پەرتووکەکانیانم لە بەردەستدا نییە. بۆیە داوای لێبووردنیان لێدەکەم.

شاعیری مەزنمان (گۆران) کە چەند هۆنراوە و ئۆپەرێتێکدا کە بە زمانێکی ئاسان و ناسک بۆ منداڵان نووسیون، لە کۆپلەی یەکەمی هۆنراوەی (کوردستان) دا، دەڵێ:

کوردستان، کوردستان
نیشتمانی جوان
هەر بژی بە شادی
سەربەستی و ئازادی
هەر بژی، هەر بژی، هەر بژی
(دیوانی گۆران)

ئەم هۆنراوەیەی گۆران کراوە بە سروود، بۆ گەورە و بۆ منداڵانیش دەشێ. گۆران لەم هۆنراوەیەیدا، لە ناخی دەروونییەوە جەخت لەسەر جوانی کورستانی نیشتمانمان دەکات و، ئەوەشی بۆ دەخوازێت کە هەر بە سەربەستی و ئازادی بژی. ئازادی و سەربەستی گرنگترین شتن بۆ کورد و بۆ کوردستان. بۆیە پێویستە منداڵەکانمان هەر لە منداڵییەوە بە کوردستان پەروەری و بە سەربەستی و ئازادیخوازی گەش و پەروەردە بکەین.

(فایق بێکەس)ی نەمریش لە سروودی (خوایە وەتەن ئاواکەی) دا، کە یەکێکە لە سروودە بەرزە کوردییەکانمان، هەرگیز چێژ و خۆشی ئەم سروودە لای گەورە و لای منداڵانی کوردمان کاڵ نابێتەوە، بێکەس بە زمانێکی شیرین و سادە، باسی سروشت و جوانی کوردستانی وەتەنمانی کردووە، بە شوێن و لانەی کوردی مەرد و قارەمان و شێر دەزانێت، ئەوەشمان پێدەڵێت کە وەتەن (کوردستان) چاوی لیمانە کە رزگاری بکەین و دەری بکەین لە تەنگانە و لەژێر دەستی داگیر کەران دەریبێنین، شایەنی ئەوەش نییە کە بێتە وێرانە، لە کۆپلەی یەکەمی (خوایە وەتەن ئاواکەی) دا، دەڵێ:

خوایە وەتەن ئاواکەی چەند دڵگیر و شیرینە
دەشتی خۆش و رەنگینە، ئاوی کەوسەرە، خاکی گەوهەرە
پڕ لە گوڵ و نەسرینە

لە دوا کۆپلەی خوایە وەتەن ئاواکەی دا، دەڵێ:

وەتەن چاوی لەمانە، دەری کەین لە تەنگانە
حەیفە بەتە وەرانە، ئاوی کەوسەرە، خاکی گەوهەرە
پڕە لە گوڵ و نەسرینە
(دیوانی بێکەس)

(زێوەر) یش کە مامۆستای قوتابخانە بوو، چەند هۆنراوەی نیشتمانی بە دەمی خودی منداڵان خۆیانەوەو بۆ نووسیون، کە بۆ ئەو سەردەمە و بۆ ئەمڕۆش بایەخی خۆیان لە ئەدەبی منداڵانی کوردمان دا بووە و هەیە. لە هۆنراوی (گۆرانی بۆ قوتابیان) دا، دەڵێ:
ئەمە منداڵ و نەوجەوانین
هەموو بە قوربانی کوردستانین
لەو سەردەمەی کە زێوەر تێیدا دەژیا، بە لای داگیرکەرانی کوردستانەوە، ناوهێنانی (کوردستان) بە تاوان دادەنرا، بەڵام زێوەر بە ئەوپەڕی دڵێری و تەحەددییەوە، دەڵێ:
وەتەنی من کوردستانە یادگاری ئەجدادمانە
بەهەشتی رووی سەر زەمینە خاکی پاکی کوردستانە
لە هۆنراوەی (قسەی قوتابییەک) یشدا، دەڵێ:
ئەمە منداڵین، وەتەن ماڵمانە
مامۆستا دایک، مەکتەب باوکمانە
لە دوا دێڕی ئەم هۆنراوەیەدا دەڵێ:
ئەبێ تێکۆشین ئەمڕۆ مەردانە
چونکە وەتەنمان چاوی لەمانە
(دیوانی زێوەر)

(بەختیار زێوەر) کە کوڕی زێوەرە و ریچکەی باوکی گرتەبەر، ئەویش دار و بەردی وەتەنی زۆر لا شیرینە و خۆی بەفیدایان دەکات، چونکە هەموو ئەو شتانەی لە کوردستان دان بەشێکن لە کوردستان، لە سروودی (چەند شیرینە لام) دا، دەڵێ:
چەند شیرینە لام، داروبەردی وەتەنم
بۆ فیدای ئەکەم، سەر و گیان و بەدەنم

(هەژار موکریانی) یش چەند هۆنراوەیکی ناسکی بۆ منداڵان نووسیوە، لە سروودی
(کوردستان نیشتمان کورد) دا، کوردستان بە بەرز و پیرۆز دەزانێت، بۆیە سوێندی پێ دەخوات کە خوی و چیی هەیە دەیانکات بە قوربانی کوردستان، دەڵێ:
کوردستان، نیشتمانی کورد
بەرز و پیرۆزی سوێندت پێ ئەخۆم
بە سەربەخۆیی و بە خوێن و بە گیان

بە ماڵ و منداڵ بە قوربانی تەم
کوردستان، کوردستان
(دڵدار)ی خاوەنی مارشی نەتەوەییمان (ئەی رەقیب)، لە هۆنراوەی(رۆڵەی تازە) بە منداڵان، بە زمانی منداڵانەوە، رووح و گیانیان فیدای وڵات (کوردستان) دەکەن:

من رۆڵەی کوردستانم
تازە رۆڵەی کوردانم
تا وڵات سەرکەوێ
فیدایە رۆح و گیانم

(پیرەمێردی) ی نەمر، شاعیر و فەیلەسوف و رۆژنامەنووس، خاوەنی هۆنراوەی (نەورۆز)، لە هۆنراوەی (بەستەی کوردی) دا، نیشتمان دایکی دەسەزێ:

نیشتیمان دایکی دەسەزێ
خۆی رێکخست بە مرواری و پیرۆزێ

پیرەمێردی نەمر، بە دەمی منداڵانەوە، لە هۆنراوەی (تازە گوڵی چیمەنین)دا، دەڵێ:

تازە گوڵی چیمەنین
بەرخە کەرپەی وەتەنین

(جگەرخوێن) کە ناوی (شێخ موس حەسەن محەمەد)ە، شاعیرێکی ناسراو و گەورەی گەلەکەمانە، خاوەنی هۆنراوی (شام شەکرە، وڵات شیرینترە) کە نموونەیەکی بەرزی هۆنراوەی نیشتمانییەتی، کوردستان بە بووکی جیهان دەزانێت، ئەم هۆنراوەیە نە دەڵێ، ئەمە دوو دێڕی یەکەمەتی:

وەڵاتێ من تووی بووکا جیهانی
هەمی باغ و بەهەشت و مێرگ و کانی
شەپال و شەنگ و شۆخ و ناز و گەوری
گەلەک شیرین و رند و پڕ جوانی

هۆنراوەی (کیمە ئەز؟) یش، کە هۆنراوەیەکی بەرزی نیشتمانیی تری جگەرخوێنە، هونەرمەند (شڤان پەروەر) یش بە دەنگە زۆڵاڵەکەی دەیڵێت هەندەی تر شیرین بووە:

کیمە ئەز؟
کوردی کوردستان
تەڤ شۆڕش و ڤولکان
...

لە هۆنراوەی (کوردستان) یشدا، کە ژنە هونەرمەندی کوردمان خاتوو (گوڵستان) بە دەنگە شیرین و ناسکەکەی، بە سروود دەیڵێتەوە، جگەرخوێن دەڵێ:

کوردستانە کوردستان

بەخچە گولا، دەردی دلا
ئیرە مایە بن دەستان
کوردستان بلندی
هەمی بازار و گوندی
هەچی کەس بخوازە دۆ جانی خۆ بتەدنی

مامۆستا (ئەحمەد هەردی) خاوەنی هۆنراوەی (رازی تەنیایی) و (سیت فاتیمە) رۆڵێکی باڵای هەبوو، لە چاندنی هەستی کوردستان پەروەری و خۆشەویستیی کوردستانی مەزندا لە دڵی منداڵانی کوردمان، لە سروودی (ئەی قوتابی)، جەخت لەسەر یەک پارچەیی کوردستان دەکات، کە بێگانە پارچە پارچەی کردووە، دەڵێ:

ئەی قوتابی خاکی کوردستانەکەم
لاوی لوڕستان و بادینانەکەم
رۆڵەی دەرسیم و هەورامانەکەم
هەر لە دیمکری هەتا بارزانەکەم
خاکی کوردستانی تۆ یەک لانەیە
بەشکراوی ناحەز و بێگانەیە

(کەریم شارەزا) کە خزمەتێکی زۆری ئەدەبی کوردی کردووە، وەکو مامۆستا یەکیش، قوتابییەکانی بە سۆز وخۆشەویستی بۆ کوردستان پەروەردە کردوون، لە سروودی (ئەمە کوردین) دا، بە دەمی منداڵانەوە کە خوایان بە نەوەی تازە دەزانن، دەڵێ:

ئەمە کوردین بەچوە شێرین
نەتەوەی کاوەی دلێرین
نەوەی تازەی کوردستانین
پێشڕەوی رێی تێکۆشانین

(محەمەد ساڵح دیلان) شاعیر و هونەرمەندی دەنگ زوڵاڵ لە هۆنراوەی (کوردستان):

کوردستان بەهەشتی زەمین
جێ ی تێکۆشان و راپەڕین
مەڵبەندی کاوەی قارەمان
کوردستان، کوردستان

(کاکەی فەللاح) شاعیرێکی ناسراوە، بە تایبەتیش لە بواری هۆنراوە و ئۆپەرێت بۆ منداڵان، چەند کتێبێکی بۆ منداڵان بڵاوکردۆتەوە، چەند سروودێک و چەندین هۆنراوەی نیشتمانیشی هەیە. لە سروودی (خۆشم ئەوێ وڵاتەکەم) دا، مەستی جوانییەکانی کوردستان بووە و بەڵێنی

ئ□و□ی داو□ ک□ تا بم□نی پ□پ□رستی، د□□□:
خ□شم ئ□و□ و□ا ت□ک□م
کانگای هیوا و ئاوات□ک□م
ئا ئ□م ه□وا و ئاو و گ□□
ب□ ژیانی من خو□نی د□□
د□ ک□ بولبولی س□ر چ□□
ش□یدای□ ب□ رووی ئ□و گ□□□
کوردستان□ خ□ش□ویستم
ه□تا ماوم ئ□یپ□رستم
هاوار ئ□کا ه□ش و ه□ستم
ب□ جوانی دیم□نی م□ستم
…

(ف□ریدوون ع□لی ئ□مین) ه□نراو□ چیر□ک□کانی مام□ستا ف□ریدوون ع□لی ب□ مندا□ان، قوناغ□کی نو□ی□، ل□ ئ□د□بی مندا□انی کوردمان، خزم□تکردنی مام□ستا ف□ریدوون ل□م بوار□دا، مای□ی شانازی و ر□ز و ن□مریی□کی تا ه□تایی□ ب□ی، ئ□و ب□ زمانی ساد□ و ساکاری مندا□ان□و□ ه□نراو□ و چیر□ک□کانی نووسیون، ه□ر و□کو ئ□و□ی ک□ مندا□یی خ□ی ل□ ناخیدا بژی. ل□ ه□نراو□ی (ن□و□ی کوردستانم) دا ئ□و□ د□ن□ت□و□ یادی مندا□انی کوردمان، ک□ شانازی ب□و□و□ بک□ن ک□ ن□و□ی کاو□ و دوانز□ سوار□ی م□ریوانن، س□رب□رزیشبن ب□ ج□ژنی (ن□ور□ز) ی ن□ت□و□یمان، د□□□:

ن□و□ی کاو□ی کوردستانم
چق□ی چاوی دوژمنانم
ز□ر ل□ کوتر د□پاکترم
ل□ پا□□وان ب□باکترم
دوانز□ سوار□ی م□ریوانم
ب□ت□ شانازیی ژیانم
(شاه□) و (ئاک□) و (ئ□زم□)ی من
تان□ن ل□س□ر چاوی دوژمن
س□رم ب□رز□ ب□ ن□ور□زم
ج□ژنی رزگاربوونی ه□زم

(ه□من موکریانی) شاعیر ه□ست ناسک و د□ت□ر، کوردستان پ□رو□ر و د□س□ز، د□□□:

چیم پ□ د□□□ن ل□ر□ و ل□و□
من کوردستانم خ□ش د□و□
پ□شم ب□□ن جن و د□وی
د□یپ□رستم چ□ و ک□وی

لە هۆنراوەی (نیشتمان) یش، کە خاتوو (نادیە عەبدولواحید) بە گۆرانییەوە دەیڵێ:

لە شایی دا لە وەختی هەڵپەڕینا
لە خۆشی دا لە کاتی پێکەنینا
لە کۆڕی ماتەم و گریان وشینا
ئەمن ئەی نیشتمان تۆم هەر لە بیرە

(ع.ع. شەونم) مامۆستا عەلی عەبدوڵڵا شەونم، خاوەنی سروودی بەناوبانگی:
(جەژنە جەژنی کورستانە جەژنی نەورۆزە، بە تیشکی ئاگر ئەنووسم جەژنە پیرۆزە)
شاعیرێکی ناسراو و بەناوبانگی منداڵانە، بە دەیان شیعری بۆ منداڵان نووسیون، بە شێوازێکی ناسک و ئاسان و سووک و سادە، بۆ منداڵان دایڕشتوون، مامۆستا ع.ع. شەونم، ئەزموونێکی سەرکەوتووی لە هۆنراوە و ئەدەبی منداڵاندا هەیە، سەرجەم هۆنراوەکانی کۆکراونەتەوە و لەژێر ناوی (جریوەکان) دا چاپکراوە و بڵاوکراوەتەوە.
مامۆستا شەونم بە هەموو قۆناغەکانی منداڵی هۆنراوەی هەمەبابەتی هۆنیوەتەوە
لە نموونی هۆنراوە نیشتمانییەکانی بۆ منداڵان، لە هۆنراوەی (وڵاتەکەم) دا، دەڵێ:

وڵاتەکەم ژیانمە
چاوگی بەهرەی جوانمە
خەم و سەرم هەرچیم هەیە
بەروبوومی ئەم خاکەیە
…
خاکی وڵات و لەشی من
یەک پارچەن و وەکو یەکن
کە من لەوبم، بەو ژیابم
چۆن چۆن… یاساوەی نابم
من وڵاتم و وڵات منم
ئەیپارێزم لە دوژمنم

(لەتیف هەڵمەت) لە بواری چیرۆک هۆنراوەی منداڵاندا، خزمەت و ئەزموونێکی زۆری هەیە، هۆنراوەکانی بۆ منداڵان زۆر ناسک و ئاسان سووکن، زۆریش بەچێژن، زۆربەی هۆنراوەکانیشی بە زمانی منداڵانەوە نووسیون، هەموو بوارەکانی هۆنراوەی منداڵانی بەسەرکردۆتەوە، بەڵام هۆنراوەی کوردستانی (نیشتمانی) رووبەرێکی زۆری لە

هەنراوەکانی بۆ منداڵان گرتوونەتەوە. سەرجەم هەنراوە و چیرۆکەکانی بۆ منداڵان، لە دیوانێکدا چاپکردوون بە ناوی (دیوانی منداڵان) بێگومان لە دوای ئەو دیوانەشەوە هەنراوەی و چیرۆکی تازەشی بۆ منداڵان هەیە. لە سەرەوە باسم کرد لە (٢٠١٥) دا نووسینێکم بە ناوی (کوردستان ونیشتمان لە هەنراوەکانی لەتیف هەڵمەت بۆ منداڵان) بڵاوکردەوە. لێرەدا تەنها وەکو نموونەی هەنراوە نیشتمانییەکانی لەتیف هەڵمەت، ئاماژە بە هەنراوەی (کوردستان) دەدەین، لەتیف هەڵمەت ئەم هەنراوەیەی، لە شێوەی چیرۆکەهەنراوەیەکی زۆر کورتدا نووسیوە، هەڵمەت خۆشەویستی کوردستان دەخاتە دەمی پیرەمەردێکی کورد و بۆ منداڵانی دەگێڕێتەوە، کە چۆن ئەو پیرەمەردە کوردستان پەروەرە، شەیدا و وێڵە ئەوە بوو کە فێری ئەوە بێت بنووسێت (کوردستان):

پیرەمەردە
چووە قوتابخانەی گوندە
لە حەوشەکەدا راوەستا
دەوریان لێدا مامۆستا
ها خاڵۆگیان
چیت گەرەکە… ها خاڵۆگیان
پیرەمەردی بەستەزمان
کە لاواز بووبوو وەک گۆچان
وتی توخوا مامۆستا گیان
فێرم ناکەی چۆن بنووسم: کوردستان

(سەبریە نوری قادر) کە بە نازناوی (دایکی سەلاق) ناسراوە، ئێستا لە سوید دەژی، شاعیرێکی ناسراو و بە توانای بواری هەنراوەیە بۆ منداڵان، یەکێکە لەو کەمە ئافرەتانەی کە ئەم بوارەیان بەسەرکردەتەوە. دایکی سەلاق تا ئێستا هەشت پەرتووکی بۆ منداڵان چاپ کردووە، لەوانەش (چەپکە وەنەوشە) (قاسپەی کەو) و (زەنگی ژیان) و(ئاسەگە) و(سروودی خەر) و (داپیرە و مام رێوی: چیرۆکەشیعرە) دایکی سەلاق لە ساڵی (١٩٥٧) ەوە هەنراوە دەنووسێ. لە هەموو بوارەکانی هەنراوەی منداڵان دا، هەنراوەی بۆ نووسیون، (وڵاتەکەم) کە یەکێکە لە هەنراوە نیشمانییەکانی دایکی سەلاق لەم هەنراوەییەیدا، کوردستان بە دایک و باوکی دەزانێت و شیرینترە لە گیانی:

وڵاتەکەم باوکمە
نیشتمان دایکمە
خاکەکەم زۆر شیرینە
بەهەشتەکی رەنگینە

...

لە گوڵمایە بە لای لایە
بە دەنگی خۆشی دایە
کە پێی وتم نیشتمان
شیرینترە لە گیان

(مەدحەت بێخەو) کەمێکە هۆنراوەی جوانی بۆ منداڵان نووسیوە، کە سەرجەم لە دیوانێکدا بە ناوی (دیاری بۆ منداڵانی کوردستان) چاپکردوە و بڵاوی کردۆتەوە، لە سروودی (ئەی وڵاتەکەم) دا، کوردستان بیر و ئاینەتی، ئەمەش دوو دێڕي یەکەمەتی: بیر و ئایینی منی
تۆ بە هەشتی سەر زەمینی
خاکی زێڕینی منی

(عەبولڕەحمان فەهیمی) شاعیرێکی ناسراوی بواری ئەدەبی منداڵانە، لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەدایکبووە. تا ئێستا چەند پەرتووکێکی هۆنراوە و چیرۆکی بۆ منداڵان چاپکردووە، لە هۆنراوەی (وڵاتی ئەمە) دا، قسەکانی ئاراستەی منداڵان دەکات، دەڵێ:

منداڵەکان ئەم وڵاتە شیرینە
ئەم باخ و بێستانە جوان و ڕەنگینە
ئەم گوڵزار و دارستان و پێ دەشتە
ئەم دیمەنە کە دیمەنی بەهەشتە
دار و بەرد و ئاو و خاک و گوڵزاری
دەشت و شاخ و کانی و دەری و ڕووباری
بست بە بستئ خاکی ئەم نیشتمانە
هەمووی ماڵ و جێگەی ژینی خۆمانە

(کازم کەیی) شاعیرێکی ناسرو و دیاری ئەم سەردەمەی هۆنراوەی منداڵانە، تا ئێستا بەرهەمێکی زۆری بۆ منداڵان چاپکردووە، هۆنراوەکانیشی بە هەموو تەمەنێکی منداڵی بە زمانێکی شیرین و ئاسان نووسیون، هۆنراوەی لەسەر کوردستان بۆ منداڵان زۆرن، وەکو نموونە لە هۆنراوەکانی کازم کەیی، لە هۆنراوەی (کوردستان) دا، نووسیوێتی:

کوردستانم شیرینە
زۆر دڵگیر و ڕەنگینە
شاخی بڵند و جوانە
پڕ کانی و دارستانە
بەهاران لە گشت لاوە
سەوزەگیا و گوڵ و ئاوە

شو□نی س□یران و گ□شت□
ب□ راستی و□ک ب□ه□شت□
(ع□لی ح□م□□شید ب□رزنجی) مام□ستا ع□لی شاعیر و چیر□کنووسیکی ناسراوی ز□ر ب□ره□می ئ□م س□رد□م□ی ب□ مندا□ان، تا ئ□ستا چ□ندین کت□بی ب□ مندا□ان چاپکردوون، ه□نراو□کانیشی ب□ مندا□ان ه□موو بوار□کانی گرتوون□ت□و□، ب□ بواری نیشتمانیش□و□، چ□ند سروود□کیشی نووسیو□، شیوازی نووسینیشی ز□ر ناسک و شیرین□، وش□کانی ل□ ف□ره□نگی زمانی مندا□ان□و□ و□رد□گر□ ب□ زمانی ئ□وانیش□و□ د□دو□ و د□ه□ن□ت□و□. ه□نراوکانی ز□ر شیرین و سادو□ و ئاسان و سووک و ر□وان ب□ گر□ دا□شتوون. چاو□روانی با ب□تی ز□رتر و ر□نگینتر ل□ مام□ستا ع□لی د□ک□ین. نموون□ش ل□ ه□نراو□ نیشتمانیی□کانی مام□ستا ع□لی ب□ مندا□ان، ل□ سروودی (کوردستان) دا، کوردستان پیر□ز□ و خوش□ویستیی ب□ و□ن□ی□ و گشت دنیا د□ن□، ئ□م سروود□ یانز□ د□□□، ئ□م□ پ□نج د□□ی ی□ک□م□تی:
کوردستان□ کوردستان
خاک□ پیر□ز□ک□ی من
خ□ش□ویست و ب□ و□ن□
نیشتیمان□ک□ م□زن
بست□ک ل□م خاک□ جوان□
لای من گشت دنیا د□ن□
با ه□موو ه□و□ بد□ین
تا ب□ جوانی بم□ن□
ه□رک□س ل□ کار□ک□یدا
د□س□زی خ□ی بنو□ن□
ل□ ه□نراو□ی□کی تری نیشتمانیدا، ک□ ه□ر ب□ ناوی (کوردستان) □و□، ب□ زمانی مندا□ان□و□ نووسیو□تی، ئ□م□ دوو د□□ی ی□ک□می ئ□و ه□نراو□ی□ی□تی:
ه□رچ□ند وردم
ب□□ام د□م شادمان□
ز□ر د□خ□شم ب□م ژیان□
چونک□ کوردم
نیشتمانم کوردستان□
ه□تا ب□□ی ش□نگ و جوان□
(مح□م□د قادر ب□رزی) ئ□ندازیار کاک مح□م□د ب□رزی ک□ ل□ ئ□مریکا د□ژی، شاعیر وچیر□کنووس□کی ناسراوی بواری مندا□ان□، نووسینی ه□م□چ□شن□ش د□نووس□، تا ئ□ستا چ□ند پ□رتووک□کی ه□نراو□ و چیر□کی ب□ مندا□ان چاپکردوون ک□ ب□ ش□و□ی□کی ز□ر جوان و شیاو

رازاندوونەتەوە، ناوی دووان لە پەرتووکە چاپکراوەکانی (مریەم) و (بەرخەکەی لانەیە)، کاک محەمەد زاهیر بەسەر زمانی نووسین بۆ منداڵان، هۆنراوەکانی بە زمانێکی زۆر شیرین و سووک بە داڕشتوون، کە منداڵان بە ئاسانی لێیان تێدەگەن. شایەنی باسیشە، هەموو هۆنراوەکانی کاک محەمەد بەرزی بۆ منداڵان، شەش دێر شەش دێڕن، تەنها هۆنراوەی (جێژنی لەدایکبوون) نەبێت کە سێ دێڕە، منداڵان لێیان بێزار نابن و بە ئاسانیش دەتوانن لە بەریان بکەن. کاک بەرزی هەموو بوارەکانی هۆنراوەی منداڵانی بەسەرکردوونەتەوە، کۆمەڵایەتی، پەروەردەیی، نیشتیمانی…تاد. (سوێند) نموونەیەکی هۆنراوەی نیشتمانییەتی کە لە پەرتووکی (مریەم) دایە:

بە خوای گەورە سوێند دەخۆم
دەسەزبم بە خاکی خۆم
تێکۆشم بە رۆژ و شەو
بۆ بەرزێتی ناوی ئەو
بیپارێزم سنووری
چ نزیک و چ دووری
بەڵێ بسوتێم وەکو مۆم
تا سەربەخۆیی بێەم
لە بیری نەکەم ساتێ
تا دەبێ بە دەوڵەتێ
ئاوەدان پڕ لە جوانیی
ئازاد بە رۆڵەکانی

(جگەرسۆز پەندێیی) ناوی (محەمەد ساڵح ئەسمەر)ە، بە نازناوی جگەرسۆز پەندێیی ناسراوە. مامۆستا جگەرسۆز، تا ئێستا (٢٨) کتێبی بابەت هەمەڕەنگەی چاپکردووە، منداڵانی کوردیشمانی فەرامۆش نەکردوون، کەمێکیک هۆنراوەی جوان و چیرۆکەشیعری لە سێ پەرتووکدا بۆ ناوەکانی (خاڵخاڵۆکە.. هۆنراوە) و (سەرهاتیا هرچە و جوتیاری.. چیرۆکەشیعر) و (١٠٠ سروود هەزانین زارەکان) هۆنراوەیە بۆ منداڵان.. جگەرسۆز هەموو بوارەکانی هۆنراوەی منداڵانی بەسەرکردۆتەوە. هۆنراوەی (کوردستان) نموونەیەکە لە هۆنراوە نیشتمانییەکانی جگەرسۆز پەندێیی بۆ منداڵان:

کوردستانە دەلالە
خودان کانیێن زەلالە
هەگرە، خۆش هەڤالە
بهارا وەرزێن سالە
بێن خۆشە وەک هەلالە
بە نەیارا زەوالە

لە هۆنراوەی (کوردستانامە) شدا، بە جوانی و قەشەنگی کوردستاندا هەڵدەدا، دەڵێ:

چقاس قەشەنگە
یا شۆخ و شەنگە
بە ناق و دەنگە
کوردستانامە
…
دل و جگەرە
زێڕ و گەوهەرە
ژیان پەروەرە
کوردستانەمە

(ڕەئوف جەمیل) لە هۆنراوەی (منداڵی کوردین) کە بۆ زمانی منداڵانەوە نووسیوێتی:

ئێمە منداڵی کوردین
ئازا و نەبەرد و گورجین
هیوامان تێکۆشانە
سەربەرزیی نیشتمانە
…
ناهێڵین دەستی زۆردار
بمان کات پەست و خەمبار
چونکە خاکی کوردستان
شانازییە بۆ هەمووان

(غەفور ئەحمەد) لە هۆنراوەی (منداڵی کوردین) کە بۆزمانی منداڵانەوە نووسیوێتی:

ئێمە منداڵی کوردین
هەرچەند بچکۆلە و وردین
خۆشمان ئەوێ نیشتمان
ئەیپارێزین وەک چاومان
کوردستانمان ئاوایە
بەهەشتی سەر دنیایە
نەخشەم کێشاوە لەسەر
تەختە و دیوار و دەفتەر
…

(شیخ سەلام) ی شاعیریش لە کۆپلەی سێیەم و چوارەمی (هەستە لەخەو)دا، دەڵێ:

وامەزانن خاکی وەتەن
ئاو و گڵە و دار و دەوەن

ئەم وەتەن و ئاو و گڵە
پشت و ئەژنۆ و جەرگ و دڵە
ئەجدادی تۆ شەرانی کورد
لەڕێی ئەوا بە مەردی مرد
مردن رزین بوو بۆ ئەم خاکە
وەتەن باوک، وەتەن کاکە

(بەهجەت یەحیا) ی هونەرمەندی ناسراومان لە هۆنراوەی (کوردستان گەر تۆ نەبی) کە هۆنراوە و ئاواز وتنی خۆیەتی، چەند کەسانێکی کەش دەیڵێنەوە، بەڵام دەستکاری دەقە هۆنراوەکەی کاک بەهجەت یەحیا یان کردووە، بەهجەت دەڵێ:

کوردستان گەر تۆ نەبی تەیرێکم بە ئاسمان
بە ناوی تۆی پیرۆز سەربەندم لە ناو جیهان

هەندێ لە هونەرمەندان تر بەم شێوەیە گۆڕیویانە:

کوردستان گەر تۆ نەبی گیان و ژینم بۆ چییە
دیمەنی روخساری تۆم بە تاجی شاهیم بۆ چییە

(جوانە کاکەیی) خاتوو جوانە کاکەییش، کۆمەڵێک هۆنراوەی بۆ منداڵان نووسیوە، لە پەرتووکێکدا بە ناوی (جووجەڵە) چاپی کردووە. لە هۆنراوەی (کوردستان) دا، دەڵێ:

کوردستان نیشتمانمە
گلێنەی دوو چاوانمە
ئەیپارێزم پێ بە دڵ
ئاو و ئاڵا لەگەڵ گڵ
منم رۆڵەی ئەم خاکە
لە جیهاندا زۆر تاکە
منیش زۆرم خۆش ئەوێ
خاکیش وەک منی ئەوێ

(رەزا شوان) (نووسەری ئەم نووسینە)، منیش مافی خۆمە کە خۆم بخەمە ریزبەندی ئەم شاعیرانەوە، کۆمەڵێ هۆنراوەیەکم کە بە زۆری نیشتمانین بۆ منداڵان نووسیون و لە پەرتووکێکدا بە ناوی (سروودی من) چاپم کرد و بڵاوم کردەوە. تا ئێستاش بەپێی توانام ئەوەی پێم کرابێت لە بواری ئەدەبی منداڵان دا دریغیم نەکردووە، بە ئەرکێکی پیرۆزی سەر شانم زانیوە و دەزانم. ئەمەش نموونەیەکە لە هۆنراوە نیشتیمانییەکانم بۆ منداڵان، بە ناوی (سروودی من: ١٩٧٠) کە کرا بە سروود و بە دەنگی قوتابییەکی دەنگخۆشم، کە ناوی (عەبدولکەریم عەلی باوە) یە، کە برا گەورەکەی ئاوازی بۆ دانا، لەگەڵ (تیپی مۆزیکی کەرکوک) و لەگەڵ کۆرسی منداڵانی قوتابخانەی (مەشخەڵ) و (هیوا)ی کچان، لە ساڵی (١٩٧١) دا، لەسەر (شانۆی هۆڵی شارەوانی

کەرکوک) سێ شەو پێشکەش کرا، لە پێش نمایشکردنی (شانەی دایکی شەهید) لە نووسینی (مستەفا پەژار) و پاڵەوانێتی (د. فازیل جاف) و خۆشکە (پەروین عەبدولقادر) لە دەرهێنان (سەلمان فایق کاکەیی)، عەبدولکەریم باوە ئەوسا لە پۆلی پێنجەم دا بوو، قوتابییەکی زیرەک و دەنگخۆشبوو، ئێستا لە وڵاتی (نەمسا) دا دەژی.

سروودی من

کوردە گەلی قارەمانم
کوردستانە نیشتمانم
پێشمەرگەیە پاسەوانم
ئازادییە هیوای ژیانم
کوردستانم سەمای چاوم
دڵ و هەناسە و هەناوم
هێزی گۆڕی تین و تاوم
هەگری تۆم هەتا ماوم
کوردستانم بە یەزدانم
هەردەم وێردی سەر زمانم
دروشم و بەڵێن و پەیمانم
کوردستانم یا نەمانم

(*) تا رادەیەک سوودم لەم سەرچاوانە وەرگرتووە:

١ـ الانتماء للوطن في الشعر للاطفال، دكتور. فاروق مواسي، الموقع الالكتروني، بيتنا، ٢٠٠٧
٢ـ الانتماء للوطن يبدأ من الطفولة، الموقع الالكتروني، سرايا
٣ـ پەنگەی شیعری منداڵان لای شاعیرانی کورد، بەرگی یەکەم، حەمە ساڵح فەرهادی، ٢٠١٣
٤ـ ئەدەبی منداڵانی کورد دوای راپەڕین، حەمە کەریم هەورامی، بەرگی دووەم، ٢٠٠٧
٥ـ چاوپێخشانێک بە مێژووی ئەدەبی منداڵان، رێزا شوان، کەرکوک، ٢٠١٥
٦ـ دیوان و پەرتووکەکانی هەندێ لە شاعیران، کە پەیوەندیان بەم نووسینەوە هەیە.
٧ـ بەرخەکەی لانە،هۆنراوە و چیرۆک بۆ منداڵان، محەمەد بەرزی، سلێمانی، ٢٠١٤
٨ـ دیوانی منداڵان، شیعر و چیرۆک بۆ منداڵان، لەتیف هەڵمەت، کەرکوک، ٢٠١٣
٩ـ سروودی کوردی، کۆمەڵێک سروودی نەتەوەیی و نیشتمانی، ئامادەکردنی، فەرهاد فایق.

ر□زا شوان

ن□رویج: (١١ی/ ئاوگوست/٢٠١٧)